

آری گوپی زندگانی

معنای زندگی از دیدگاه
علامه جعفری و متفکران غرب

والله اعلم

سر شناسه	: نصری، عبدالله، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: آری‌گویی به زندگی: معنای زندگی از دیدگاه علامه جعفری و متفکران غربی / عبدالله نصری.
مشخصات نشر	: تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۴۹۶ص.
شابک	: 978-964-476-464-6
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۴۸۷.
یادداشت	: نمایه.
عنوان دیگر	: معنای زندگی از دیدگاه علامه جعفری و متفکران غربی.
موضوع	: جعفری تبریزی، محمدتقی، ۱۳۰۲ - ۱۳۷۷ - دیدگاه درباره زندگی
موضوع	: جعفری تبریزی، محمدتقی، ۱۳۰۲ - ۱۳۷۷ - نقد و تفسیر
موضوع	: فیلسوفان - دیدگاه درباره زندگی
سوابق	: Philosophers - - Views on life
موضوع	: زندگی
موضوع	: L...
شناسه افزودن	: دفتر نشر فرهنگ اسلامی
رده‌بندی کنگره	: ۱۱۰۶ ی۰ ۱۳۳۲/BBR
رده‌بندی دیویی	: ۱۷۱/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۱ ۴۳۹

آری‌گویی به زندگی «معنای زندگی از دیدگاه علامه جعفری و متفکران غربی»

نویسنده: دکتر عبدالله نصری (استاد فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی)

چاپ اول: ۱۳۹۶

این کتاب در ۱۰۰۰ نسخه در چاپخانه کانونچاپ، لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

شابک: ۶ - ۴۶۴ - ۴۷۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

بها: ۳۸۰۰۰۰ ریال

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

دفتر مرکزی: پاسداران، میدان هروی، خیابان شهید افتخاریان، کوچه مریم، پلاک ۲۳.

تلفن: ۲۲۹۴۰۰۵۴ - ۲۲۹۴۰۰۵۴ نمابر: ۲۲۹۵۶۴۰۱ کد پستی: ۱۶۶۹۷۴۷۴۱۴

مدیریت پخش و توزیع: تهران، خیابان فردوسی جنوبی، روبه‌روی فروشگاه شهر و روستا، بن‌بست هتر،

بن‌بست اول، پلاک ۵ و ۴ - تلفن: ۳۳۹۱۲۳۵۵ - ۳۳۹۲۰۳۰۷

فروشگاه‌ها و مراکز پخش

■ فروشگاه شماره دو: تلفن: ۳۳۱۱۴۲۸۸

■ فروشگاه شماره یک: تلفن: ۶۶۴۶۹۶۸۵

■ فروشگاه شماره سه: تلفن: ۲۲۸۵۵۱۶۴

■ فروشگاه مشهد: تلفن: ۲ - ۳۳۲۱۴۸۳۱ - ۵۱

■ پست الکترونیک: print@dnfpub.com

■ نشانی الکترونیک: www.daftarnashr.com

■ پیامک: ۳۰۰۰۴۸۵۰

۱۱	پیشگفتار
۱۵	بخش اول : معنای زندگی از دیدگاه متفکران غربی
۱۷	۱. تحلیل معنادار معنای زندگی
۱۷	دیدگاه آیر
۱۸	ویتگنشتاین و معنای زندگی
۱۹	نیلسن و معنای زندگی
۲۱	ریف متس
۲۳	دکاه کانینگام
۲۴	ویپس های زندگی معنادار
۲۶	ینور و مشکل معنای زندگی
۲۷	نظر جان یک
۲۷	سه تفسیر از معنا
۲۷	هدف زندگی
۲۸	کارکرد زندگی
۲۸	معنا یا ارزش زندگی
۳۰	ارزشمندی زندگی
۳۲	معنای زندگی و ارزش زیستن
۳۴	کشف معنا یا جعل معنا
۳۵	کشف معنا از نظر تامسون
۳۷	نظام موزاییکی زندگی
۴۱	۲. معناداری و معنادهی
۴۲	معناداری زندگی (فراطبیعت گرایی)
۵۳	دیدگاه هنفلینگ
۵۶	دیدگاه ماده گراها
۵۹	عدم دستیابی به اهداف الهی
۶۰	دین و معنای زندگی
۶۲	معنادهی به زندگی (طبیعت گرایی)
۶۳	عینی گرایی
۶۶	شخص گرایی
۶۹	۳. شوپنهاور و انکار اراده زندگی
۶۹	اراده یا شیء فی نفسه
۷۰	جهان شر
۷۰	اراده و بقای نوع
۷۲	انکار خدا
۷۳	انسانشناسی
۷۴	رنج و شر

۷۸	پوچی زندگی
۸۱	ریشه‌یابی رفتارهای انسان
۸۲	عوامل مؤثر در سرنوشت انسان
۸۳	اراده و ضرورت
۸۶	مرگ
۹۰	خودکشی
۹۱	انکار اراده
۹۵	تحلیل و نقد دیدگاه شوینهاور
۹۹	۴. نیت و آری گویی به زندگی
۱۰۰	جهان بی آغاز و انجام
۱۰۱	انکار خدا
۱۱۰	ریشه گرایش به خدا
۱۱۲	مرگ خدا
۱۱۴	انسان شناسی
۱۲۰	نفی آزادی اراده
۱۲۳	خواست قدرت
۱۲۵	اخلاق
۱۳۵	خودکشی
۱۳۷	زندگی در جهان بی معنا
۱۴۵	زندگی، خواست قدرت
۱۴۶	هنر دیونوسوسی و آری گویی به زندگی
۱۵۰	تیهلیسم
۱۵۳	بدبینی
۱۵۵	آبر انسان
۱۵۸	ویژگی‌های انسان بزرگ
۱۵۹	حقیقت و چشم انداز
۱۶۴	نقد و بررسی دیدگاه نیچه
۱۶۹	۵. کامو و پوچی
۱۶۹	ضدیت با خدا
۱۷۱	اسطوره سیسوفوس
۱۷۲	وفاداری به زمین
۱۷۵	عوامل پوچی
۱۷۸	تناقض پوچی
۱۷۹	خودکشی و عصیان
۱۸۳	ویژگی‌های عصیانگر
۱۸۳	عصیان متافیزیکی
۱۸۵	نقد کامو
۱۹۱	۶. نیگل و اندیشه پوچی
۱۹۱	فلسفه و تحلیل

۱۹۳	پوچی در اندیشه نیگل
۱۹۷	مواجهه با پوچی
۱۹۸	نقد دیدگاه نیگل
۲۰۵	بخش دوم: معنای زندگی در اندیشه جعفری
۲۰۷	۱. پرسش از فلسفه زندگی
۲۱۰	انگیزه‌های پرسش از زندگی
۲۱۹	۲. علل و بنه‌های جستجوی معنا یا هدف
۲۲۱	اشتن به کمال
۲۲۲	مولی در حال اعتدال روانی
۲۲۲	اشتن نشدن «می‌خواهم»
۲۲۳	برخوردی از نصیب
۲۲۳	همانگی میان نقاط مثبت و منفی زندگی
۲۲۷	۳. تحلیل و نقد پوچی
۲۲۷	ویژگی‌های انسان پوچی
۲۲۸	عوامل پوچی‌گرایی
۲۳۶	پیامد پوچی‌گرایی
۲۳۶	گذر از پوچی
۲۴۵	۴. ویژگی‌های زندگی معنادار
۲۴۵	کدام زندگی؟
۲۴۶	سه قلمرو و حیات
۲۴۷	تعریف حیات ایده‌آل
۲۴۸	ویژگی‌های زندگی ایده‌آل
۲۴۸	ویژگی‌های زندگی هدفدار
۲۵۰	لزوم تکاپو در زندگی
۲۵۲	انواع زندگی
۲۵۴	سپری کردن راه زندگی
۲۵۷	۵. گذر عمر
۲۵۷	دم را غنیمت شمردن
۲۵۹	دیدگاه مولوی
۲۶۱	به کارگیری عقل و وجدان
۲۶۲	ناملازمات و ملال
۲۶۴	غم و شادی
۲۶۷	مواجهه با رویدادهای محاسبه‌نشده
۲۶۹	تنظیم رابطه حیات با زمان
۲۷۳	۶. وسیله، شئون و هدف زندگی
۲۷۴	ضرورت بررسی هدف و وسیله
۲۷۶	تعریف هدف و وسیله
۲۷۹	جنبه هدفی حیات

۲۸۰	 دو بُعد حیات
۲۸۱	 لزوم تفسیر حیات
۲۸۲	 رابطه هدف با حیات
۲۸۴	 رابطه عظمت حیات با هدف آن
۲۸۶	 ضرورت شناخت هدف نهایی زندگی
۲۸۹	 راه‌های وصول به هدف
۲۹۰	 مزاحم و ضرورت انتخاب
۲۹۳	 ۷. اصول اساسی حیات انسان
۲۹۳	 هدف حیات
۲۹۴	 حیات مای طولی و عرضی
۲۹۵	 ۱. حیات
۲۹۶	 عوامل ضروری حیات
۲۹۷	 مرئوس حیات
۲۹۹	 پیچیدگی حیات
۳۰۰	 استمرار حیات
۳۰۱	 نقطه اتکای استمرار حیات
۳۰۳	 حیات و عوامل مادی
۳۰۴	 قدرت تحرک حیات
۳۰۵	 نیاز حیات به رهبری
۳۰۷	 عظمت حیات
۳۰۸	 احترام ذاتی حیات
۳۰۹	 تجدد حیات
۳۰۹	 رابطه عوامل مزاحم حیات با ارزش آن
۳۱۰	 مطلق بودن حیات
۳۱۲	 منطقه ورود ممنوع حیات
۳۱۳	 ممنوعیت نابودی حیات یا خودکشی
۳۱۴	 دریافت هدف حیات
۳۱۴	 دو بُعد مادی و معنوی حیات
۳۱۴	 یک قانون اساسی حیات
۳۱۵	 شرط شناخت حیات
۳۱۵	 حیات فریبنده
۳۱۶	 فعلیت حیات و ارزش انسان
۳۱۸	 وحدت مدیریت حیات
۳۱۹	 ۸. حیات طبیعی محض
۳۱۹	 ویژگی‌های حیات طبیعی محض
۳۲۰	 عوامل رضایت از حیات طبیعی محض
۳۲۲	 پوچی حیات طبیعی محض
۳۲۴	 عینک واقع‌پوش زندگی
۳۲۶	 مراتب «من» و انتخاب زندگی

۳۲۷	آثار حیات طبیعی محض
۳۳۳	۹. حیات معقول
۳۳۳	لزوم گذر از حیات طبیعی محض
۳۳۴	تعریف حیات معقول
۳۳۴	عناصر حیات معقول
۳۳۹	عقل در حیات معقول
۳۴۰	امکان تحقق حیات معقول
۳۴۲	شنور: زندگی انسان در حیات معقول
۳۵۰	ویژگی ها و اصول اساسی حیات معقول
۳۵۷	جمع حیات معقول
۳۶۱	۱۰. عوامل تصعید حیات تکاملی
۳۷۱	۱۱. مراحل چهارگانه رشد
۳۷۲	مشتراکات دوران چهارگانه
۳۷۲	ویژگی های دوران چهارگانه
۳۷۴	تحلیل دوره تبادل
۳۷۶	استهلاک حیات
۳۷۷	ارزش فعالیت های حیات
۳۸۱	۱۲. دیدگاه ها در هدف زندگی
۳۸۱	هدف حیات از دیدگاه های گوناگون
۳۸۱	هدف های شخصی
۳۸۱	شهرت پرستی
۳۸۳	لذت جویی
۳۸۵	تجرید روح از علایق مادی
۳۸۶	نیروانا
۳۸۶	محبت
۳۸۹	آسایش و رفاه
۳۹۰	انسان مداری
۳۹۱	قدرت
۳۹۲	انتخاب اصلح
۳۹۳	آزادی مطلق
۳۹۳	ارزیابی
۳۹۷	۱۳. معمای مرگ
۳۹۸	مرگ، قانون الهی
۴۰۰	تلقی از مرگ
۴۰۳	کدام زندگی، کدام مرگ!
۴۰۷	تفسیر انسان و هستی
۴۰۸	مواجهه با مرگ
۴۱۰	گوش سپردن به ندای مرگ
۴۱۲	اضطراب مرگ

۴۱۳	گذر عمر
۴۱۵	تعریف شهادت
۴۱۶	تفاوت شهادت با خودکشی
۴۱۸	مراتب و درجات شهادت
۴۲۰	مقایسه با دیدگاه هایدگر
۴۲۷	۱۴. فلسفه آفرینش
۴۳۰	نظریه فلاسفه
۴۳۱	نظریه متکلمان
۴۳۲	نظریه عرفا
۴۳۵	نظریه معمار
۴۳۹	۱۵. فلسفه آفرینش در قرآن
۴۳۹	دفعه‌مندی جهان
۴۴۰	تاریخ در آفرینش جهان
۴۴۲	حیات با آفرینش
۴۴۴	جنبه‌های مختلف حیات
۴۴۷	هدف آفرینش
۴۵۲	عبادت، هدف آفرینش
۴۵۴	سپس چه؟
۴۵۵	آثار و لوازم عبادت
۴۵۹	بخش سوم: مقایسه‌ها
۴۶۱	۱. شوپنهاور و جعفری
۴۶۷	۲. نیچه و جعفری
۴۶۷	تصور خدا
۴۶۸	شناخت خدا
۴۶۸	نیایش
۴۶۹	آغاز و انجام جهان
۴۷۰	قانونمندی جهان
۴۷۲	لزوم اعتقاد به خدا برای تفسیر جهان
۴۷۲	ریزش جهان از خدا
۴۷۳	ایمان
۴۷۵	دین
۴۷۵	حیات و دریافت واقعیات
۴۷۷	غریزه
۴۷۹	محدود کردن امیال
۴۸۰	قدرت
۴۸۴	اخلاق
۴۸۷	گزیده منابع
۴۹۱	فهرست اشخاص
۴۹۴	فهرست کتاب‌ها

پیشگفتار

ای به ازل بوده و نابوده ما
حلقه زن خانه به دوش توایم
از پی دست این همه امید و بیم
چاه ما ساز که بی‌یاوریم
این چ زبان و زبان دانی است
دل ز کجا، وی پروان از کجا؟
در صفت گنج فرو نام ایم
چون خجلیم از سخن نام نویس

وی به ابد زنده و فرسوده ما
چون در تو حلقه به گوش توایم
هم تو ببخشی و ببخش ای کریم
گر تو برانی، به که روی آوریم؟
گفته و ناگفته پشیمانی است
من که و تعظیم جلال از کجا؟
«من عرف الله» فرو خوانده ایم
هم تو بیامرز به انعام خویش

مسئله معنای زندگی از جمله مسائلی که فلسفه‌های معاصر است. در دوران جدید، این بحث در ابتدا در فلسفه‌های اگزیستانسیال مطرح شد و سپس فیلسوفان تحلیلی به بررسی ابعاد گوناگون آن پرداختند. فیلسوفان گشته از معنای زندگی بحث نمی‌کردند، چرا که معناداری زندگی پیش‌فرض آنها، و عمده‌ترین مسائل مربوط به زندگی، مسئله سعادت بود. از همین جاست که در طول تاریخ فلسفه شرق و غرب، بیشتر فیلسوفان، به تعریف و معیارها و چگونگی تحقق سعادت در زندگی انسان پرداخته‌اند.

از رنسانس به بعد که بشر جدید در پرتو اکتشاف‌ها و پیشرفت‌های علمی، در انتظار تحقق آرزوها و آمال خود بود، ولی در مقام عمل با حوادث و رویدادهای ویرانگری چون استعمار و استثمار و کشتارهای گسترده انسان‌ها مواجه شد، سر از یأس و تردید درآورد و به دنبال آن، پرسش‌های بسیاری برای وی مطرح شد، از جمله آنکه: آیا علم جدید مفید بوده است یا مضر؟ آیا نظریه پیشرفت که فیلسوفان مطرح کردند، سخنی بیهوده و غیر منطقی نبوده است؟ آیا انسان موجودی خیرخواه است، یا ذاتاً شرور؟ دامنه این پرسش‌ها به اینجا کشانده شد که اصلاً آیا زندگی معنایی دارد، یا پوچ و بی‌معناست؟ و اگر زندگی معنا دارد، آیا این معنا کشف‌شدنی است، یا باید

معنایی برای زندگی جعل کرد؟ و اگر هم زندگی پوچ است، با این پوچی چه باید کرد؟ چگونه می‌توان خود را از شر این پوچی رها ساخت، و آیا امکان ادامه یک زندگی پوچ وجود دارد یا نه؟

در مواجهه با اندیشه‌های متفکران و نویسندگان پوچ‌گرای غرب، مسئله معنای زندگی وارد فضای فکری جامعه ما شد. در ابتدا با ترجمه آثار نویسندگانی چون کامو، کافکا و سارتر، نویسندگان و اندیشمندان ایرانی نیز با بی‌معنایی زندگی و فلسفه پوچی آشنا شدند! اما آیا متفکران ما به تحلیل و بررسی و نقد آرای نویسندگان و اندیشمندان غربی پرداختند یا نه؟ به بیان دیگر: بحث معنای زندگی تا چه اندازه مورد توجه اندیشمندان ما قرار گرفت؟ آیا فیلسوفان معاصر ما به بحثی جدی درباره این مسئله پرداختند و مسئله معنای زندگی در کنار سایر مسائل فلسفه اسلامی در کتاب‌های نونگاشته فلسفه مورد توجه قرار گرفت، یا طبق معمول، همان مباحث فلسفه صدرایی، بارها و بارها تکرار شد؟

با کمال تأسف باید گفت: این مسئله چندان مورد عنایت اصحاب فلسفه قرار نگرفت و اصحاب کلام و فلسفه فقط به بحث از هدف خلقت و فلسفه آفرینش توجه کردند. حتی بحثی هم که استاد مطهری در سال ۱۳۵۱ با عنوان «فلسفه زندگی» مطرح کرد، در چارچوب فلسفه آفرینش است. در میان متفکران معاصر، علامه جعفری به بحث «معنا و فلسفه و هدف زندگی» توجه جدی مبذول داشت و علاوه بر طرح این مسئله، در لابلای آثار دهه چهل و پنجاه، دو اثر مهم: «فلسفه و هدف زندگی» و «ایده آل زندگی و زندگی ایده‌آل» را به رشته تحریر درآورد. در آغاز دهه هشتاد، انتشار نگارش کتاب «حیات معقول»، به نظریه پردازی درباره زندگی و برخی مسائل آن پرداخت. مباحث مربوط به زندگی و حیات فقط در این سه اثر مستقل مطرح نشده، بلکه در بسیاری از آثار ایشان، تفکرات عمیق او را درباره این موضوع می‌توان سراغ گرفت. ویژگی‌های نوشتاری علامه جعفری در کنار آفت فرهنگی حجاب معاصرت و برخی مسائل دیگر، موجب شد تا اندیشه‌های ژرف او از نظرها پنهان بماند.

صاحب این قلم که سه اثر مستقل در زمینه اندیشه‌های علامه جعفری به نگارش درآورده، همواره درصدد بود تا آرای ایشان را درباره حیات و معنای زندگی و فلسفه آن، تدوین و منتشر سازد. در مدت زمانی که از لابلای همه آثار استاد جعفری، مشغول استخراج دیدگاه‌های ایشان بودم، این اندیشه به ذهنم خطور کرد که بهتر است آراء و دیدگاه‌های او درباره بحث از حیات و معنای زندگی، با اندیشه‌های تنی چند از اندیشمندان غربی مقایسه شود. لذا، در میان متفکران حوزه قاره‌ای، اندیشه‌های شوپنهاور، بیچ و کامو به جهت اهمیت آنها در طرح مباحث حیات و زندگی بررسی شد و درحوزه تحلیلی نیز نقد دیدگاه برخی فیلسوفان تحلیلی، آرای علامه مبنای تحلیل‌ها و نقد قرار گرفت.

مطالعه منصفانه اندیشه‌های علامه جعفری از یک سو، عمق تفکرات وی را نشان می‌دهد، و از سوی دیگر، نشانگر توجه و اهتمام جدی او به طرح مسائل جدید است. او بارها گلایه داشت که تا کی اندیشه‌های ما بسدب تکرار مباحث گذشته، آن هم بدون نوآوری و تحلیل‌های جدید پردازند.

در خاتمه امید است که اهل نظر و تحقیق، زلف از تحلیل‌ها و نقدهای خود بی‌نصیب نگذارند.

عبدالله نوری

۲۵ آبان ماه ۱۳۹۵

۱۵ صفر ۱۴۳۸